

Posudek:

OLŠÁK, Miroslav: *Potomci 50. let. Rodinná paměť v rodinách politických vězňů*. Magisterská diplomová práce, Praha, Fakulta humanitních studií UK 2014, 76 s.

Osudům politických vězňů padesátých let věnuje česká historiografie i publicistika po roce 1989 poměrně hodně pozornosti. Vznikají monografie, studie, vycházejí memoárové texty, objevují se televizní dokumenty, jsou zachycována autentická svědectví protagonistů. Do této široké produkce přispěl svou diplomovou prací také Miroslav Olšák. Ohnisko jeho zájmu se však primárně nesoustředilo na osoby, které semlelo soukolí politických procesů, ale na jejich rodinné příslušníky napříč několika generacemi. Autorovým záměrem bylo sledovat, zda se v rodinné paměti dětí, vnoučat a pravnoučat uchovaly vzpomínky na vězeňskou anabázi jejich předka. A pokud ano, s jakými obsahovými a interpretačními posuny oproti skutečnosti je dnes jednotlivými věkovými kategoriemi rodinných příslušníků tato perzekuce jejich otce, dědečka či pradědečka reflektována.

Jednu z prvních vlašťovek soustavnějšího zájmu o výpovědi potomků perzekuovaných osob představoval televizní cyklus *Dcery padesátých let*, o kterém se autor v textu konkrétněji nezmiňuje. Naopak uvádí, že inspiraci a vzor pro svou práci našel především v publikaci německých historiků Haralda Welzera, Sabine Mollerové a Karoline Tschugnallové *Můj děda nebyl nácek: Nacismus a holocaust v rodinné paměti*. Na rozdíl od výzkumu německých autorů, jehož protagonisté mohou být i spolupachatelé inkriminovaných událostí, Olšák zaměřuje svou pozornost na rodinný okruh osob, které byly vyloženými oběťmi represí. Za předmět svého bádání si zvolil nejbližších příbuzných tří katolických intelektuálů, Bedřicha Fučíka, Ladislava Jehličky a Karla Procházky, kteří byli zatčeni v roce 1951 (respektive Procházka již roku 1948), odsouzeni k dlouholetým trestům a propuštěni teprve v rámci velké amnestie politických trestanců na jaře 1960.

S jednotlivými příbuznými vedl strukturované rozhovory zaměřené na několik uzlových bodů vězeňské zkušenosti výše uvedených mužů, které by v rodinné paměti měly být uchovány: časový okamžik zatčení a jeho průběh, podmínky prvních i dalších návštěv odsouzeného ve věznicí, okolnosti návratu domů po amnestii a obtíže při opětovném začleňování do normálního života.

Diplomant ovšem při svém výzkumu nespoléhal jen na realizaci rozhovorů, jejich následnou analýzu a interpretaci. Své bádání se snažil opřít také o prameny odlišné provenience. Studoval vyšetřovací spisy pocházející z Archivu bezpečnostních složek a také dochovaná svědectví samotných vězňů (poskytnuté rozhovory, memoárové texty), která komparoval

s natočeným materiálem. Nepracoval ale s písemnostmi z fondu Správa Sboru nápravné výchovy, deponovaném v Národním archivu. Zde se nacházejí vězeňské spisy jednotlivých trestanců, které obsahují informace o délce pobytu odsouzeného v konkrétních věznicích, zdravotním stavu, pracovním zařazení, termínech návštěv (včetně zmínek o její délce a zúčastněných osobách), korespondenci s rodinnými příslušníky, posudky vypracované vězeňskou správou atd. Využití tohoto pramene by nesporně poskytlo výkladu větší plasticitu a interpretační část práce by jen získala na validitě.

Ze samotného textu je patrné, že koncepce práce je promyšlená do nejmenších detailů, jež autor zasvěceně předkládá a komentuje. Přesto jsem ale interpretační část práce četl s určitými rozpaky, které by měla rozptýlit diskuse při obhajobě. Autor sice získal svědectví zástupců tří generací, ale v jednotlivých věkových skupinách se mi zdá, že je daný vzorek, zvláště při interpretaci napříč rodinami, pro opravdu relevantní závěry příliš úzký. Vzhledem k tomu, že se jedná o diplomovou práci, nelze samozřejmě předpokládat, že by měl autor možnost vyzpovídat rodinné příslušníky deseti, patnácti, dvaceti politických vězňů, jejichž svědectví by mohly přinést komplexnější pohled na danou problematiku. Bohužel jsem ale nemohl poněkud zbavit dojmu, že se interpretační pasáže diplomové práce místy zčásti redukuje na pouhou prostou komparaci jednotlivých výpovědí, že samotný text sklouzává k určité popisnosti a opětovnému převyprávění toho, co již bylo řečeno předtím, že se mnohé informace na více místech znovu opakují. Mezi řádky jsem ale cítil, že si je autor tohoto problému vědom a snaží se mu se ctí čelit někdy až mikroskopickou drobnokresbou, s jakou analyzuje a srovnává specifika jednotlivých výpovědí.

Diplomant zpracoval svou magisterskou práci na velmi slušné obsahové a také stylistické úrovni, která dnes není úplnou samozřejmostí. Prokázal schopnost samostatné a kritické práce s prameny a odbornou literaturou. Doporučuji proto práci přijmout k obhajobě a navrhuji její hodnocení stupněm výborně.

V Praze, 16. června 2014

PhDr. Zdeněk Doskočil, Ph.D.